

ПІДГОТОВКА ДО ШКОЛИ – ОДИН З НАЙВАЖЛИВІШИХ АСПЕКТІВ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА

У статті охарактеризовано види готовності дітей до навчання у початковій школі, описано модель навчального логіко-математичного процесу. Автор визначає три основні компоненти формування елементарної математичної компетентності, а саме: мотиваційного, змістовного, дійового.

Ключові слова: логіко-математичний розвиток, діти дошкільного віку, готовність до навчання, мотиваційна готовність, соціальна готовність, психологічна готовність, педагогічна готовність, фізіологічна готовність, інтелектуальна готовність, емоційно-вольова готовність, дошкільний заклад.

Zhyhaylo O. *This article describes the types of readiness of children to primary school. The educational model describes the logical and mathematical process. The author defines three main components forming elementary mathematical competence, and namely: motivational, meaningful and activity ones.*

Key words: logical and mathematical development, preschool children, willingness to learn, motivational readiness, social readiness, psychological readiness, teachers' readiness, physiological readiness, intellectual readiness, emotional and volitional readiness, preschool.

Постановка проблеми. Один з найважливіших аспектів логіко-математичного розвитку дошкільника – підготовка його до школи, оскільки вона передусім сприяє формуванню у майбутнього школяра вміння розв'язувати інтелектуальні і практичні завдання в різних видах діяльності, оперувати моделями розв'язку.

Сучасні вимоги до дошкільної освіти в Україні визначають завдання логіко-математичного розвитку дітей та забезпечення оволодіння майбутніми вихователями дошкільних закладів методикою формування в дітей логічних умінь для подальшого використання в практичній діяльності. Дошкільна освіта вимагає переосмислення педагогами всього навчально-виховного процесу, пошуку ефективних шляхів здійснення освітньо-виховної роботи з логіко-математичного розвитку дітьми дошкільного віку [5].

Головною метою дошкільної освіти на сучасному етапі є розвиток дитини як особистості, що передбачає турботу про її здоров'я, духовне

і соціальне благополуччя, це важливий етап становлення людини, коли формується вміння мислити, свідомо сприймати навколишній світ і самого себе, спілкуватися з іншими.

Відповідно закону України «Про внесення змін у законодавчі акти із питань загальної середньої та дошкільної освіти» передбачено обов'язкову дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку. Таким чином, на законодавчому рівні створюється необхідне підґрунття до створення готовності дітей до навчання у школі та формування логіко-математичного розвитку дошкільника.

Аналіз досліджень. Особливе місце у підготовці до школи належить оволодінню так званими шкільними знаннями і навичками, наприклад лічбою, читанням, письмом. Резерви підвищення готовності дитини до школи, за даними Л. Венгера та Т. Бабаєвої приховуються у засвоєнні майбутніми школярами нових способів розв'язування інтелектуальних і практичних задач у різних видах діяльності, оперування моделями.

Вагомість наочно-схематичних засобів підкреслюється при переході дітей від наочних дій до теоретичного змісту навчального матеріалу підкреслюється в роботах П. Гальперіна, Т. Кудрявцева, Л. Обухової. В роботах У. Ульянової показана роль формування у дошкільників здатності до наочності як найбільш загальної здібності до засвоєння знань, у дослідженнях З. Михайлової визначено вплив самостійної математичної діяльності на якість підготовленості дітей до навчання в школі, Є. Дьоміною вивчено особливості розумового розвитку дітей у процесі формування математичних уявлень і понять.

Необхідність наступності в роботі пов'язаних між собою ланок навчання обґрунтована в працях Я.-А. Коменського, Й.-Г. Песталоцці, К. Ушинського, С. Русової. На початку ХХ ст. Н. Лубенець стверджувала, що «починати виховання дітей зі школи – означає зводити будівлю на піску і без фундаменту». Своєрідним уточненням цього положення є міркування Є. Тихеєвої, яка вважала, що «старший ступінь дитячого садка на одну третину вже школа, а молодший ступінь школи на одну третину – дитячий садок».

У працях Ж. Піаже, А. Валлона, Б. Інельдера, В. Рубцова, Е. Юдіна встановлені вікові межі, у яких відбувається процес, що є основним фактором у визначенні успішності формування логічних умінь.

У наукових дослідженнях доведено спроможність дітей дошкільного віку розуміти нескладні за змістом наукові поняття (Л. Виготський, П. Гальперін, А. Усова), виявлені суттєві зв'язки дійсності, які є доступними дошкільникам у предметно-чуттєвій пізнавальній діяльності (Л. Венгер, О. Запорожець), розроблено найоптимальніші форми і методи

навчання дошкільників (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама). Н. Баглаєва [3], дано визначення дефініціям «логіко-математичний розвиток» і «логіко-математична компетентність», які покладені в основу змістовних ліній Базового компонента дошкільної освіти та детально висвітлені у Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні [5].

Мета статті – розкрити особливості логіко-математичного розвитку дошкільника як одного з найважливіших аспектів підготовки до навчання у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Розвиток цілісної життєво компетентної особистості – головне завдання, що ставить перед сучасною дошкільною освітою програми розвитку дошкільного віку «Я у Світі», «Впевнений старт», «Українське дошкілля» та інші [1; 9].

Основною метою вище згаданих програм, які відображають запити практиків та враховують кращі на даний період теоретичних і методичних рекомендації, є орієнтири змістового наповнення освітньої роботи з дітьми, спрямування педагогів на особистісний розвиток дітей за основними напрямками, сприяння утворенню свідомості дитини, цілісної картини світу, становлення її як активного суб'єкта життєдіяльності, здатного застосовувати набутті уявлення, знання та навички в житті, адекватно реагувати на явища та події.

Отож пріоритетними напрямками діяльності дошкілля є переосмислення розвивальних, виховних і навчальних завдань, використання особистісного підходу до розвитку кожної дитини, впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду роботи, новітніх технологій та навчання.

Також одним із важливих завдань є забезпечення рівних стартових можливостей для подальшого шкільного навчання усім дітям п'ятирічного віку, охоплення дошкільною освітою усіх дітей старшого дошкільного віку шляхом розширення різних форм її здобуття.

Реформування змісту дошкільної освіти передбачає впровадження в педагогічну практику інтеграційного підходу в організацію освітнього процесу, внаслідок цього малюк отримує не стільки знання з окремих галузей, стільки цілісне уявлення про життя, природу, самого себе. Тому основну увагу варто приділяти розвитку пам'яті, зорового та слухового сприйняття, логічного мислення, мовлення [6].

Логіко-математичний розвиток дитини – необхідна умова його загального інтелектуального розвитку та формування життєвої компетентності.

Оволодіння прийомами логічного мислення сприяє формуванню у дитини цілісної картини світу й активізує пізнавальні здібності, вміння

розмірковувати, встановлювати причино-наслідкових зв'язків, обґрунтовувати свою думку, робити прості умовисновки.

Основи логічного мислення закладаються в дошкільному віці. Доведено, що вже 5–7 річна дитина здана оволодіти його способами, а саме: порівнянням, узагальненням, класифікацією, систематизацією та змістовим співвідношенням. Саме в дошкільному віці відбувається перехід від наочно-дійового до наочно-образного, а далі – до міркувального мислення [8].

Уміння логічно й самостійно мислити – важливий показник готовності до різноманітної розумової діяльності загалом та математичної зокрема. Навчання математичній операцій спирається на мисленнєву діяльність, яку слід розвивати у дитини, формуючи вміння.

Початок навчання дитини в 1-му класі – це дуже відповідальний і досить складний період у житті дитини. Адже в житті малюка відбудеться багато змін: з'являться нові знайомства, нові взаємини, нові обов'язки. Зміниться вид діяльності: зараз основною діяльністю дошкільників є гра, з приходом до школи основною діяльністю стане навчання.

У психології виділяють таке поняття, як «готовність дитини до шкільного навчання». Що означає це поняття, з чого воно складається, чим визначається? Загалом поняття «готовності дитини до школи» розглядається як комплексне і багатогранне, яке охоплює всі сфери життя і діяльності майбутнього першокласника, яке необхідно відразу розділити поняття педагогічної та психологічної готовності [7].

Під педагогічною готовністю, як правило, мається на увазі вміння читати, рахувати й писати. Однак саме по собі наявність лише цих вмінь та навичок не є гарантом того, що дитина буде вчитися успішно.

Психологічна готовність до школи включає такі компоненти: фізіологічна готовність; пізнавальна (інтелектуальна) готовність; емоційно-вольова готовність; соціальна готовність; мотиваційна готовність.

Фізіологічна готовність до школи визначається фізичним розвитком дитини та її відповідністю віковим нормам, тобто дитина повинна досягти фізичної зрілості, необхідної для навчального процесу. Здорові діти краще пристосовуються до змін, пов'язаних з початком навчання.

Інтелектуальна (пізнавальна) готовність пов'язана із відповідним рівнем розвитку пізнавальної сфери дитини: мислення, пам'ять, увагу, сприйняття, уява. Щодо розвитку мислення, то на момент початку навчання в школі дитина повинна володіти певним запасом знань про навколишній світ, про себе, про природу, про інших людей, про відносини між людьми. Наприклад, дитина повинна знати своє ім'я та прізвище, основні геометричні фігури (трикутник, прямокутник, коло), основні ко-

льори. Володіти поняттям «більше» – «менше», «високий» – «низький», «широкий» – «вузький». Бажано, щоб дитина орієнтувався у просторі (розрізняли поняття «ліво» і «право», розуміли значення понять «під», «над», «біля», «між»). Дитина повинна вміти порівнювати, аналізувати, узагальнювати, визначати головні і другорядні ознаки предметів і явищ.

Чим вищий рівень уваги у дошкільника, тим вища ефективність навчання. Навчання ставить перед дитиною нові завдання, несхожі на ті, які виконувалися під час гри. Шкільні завдання, на відміну від ігрових, містять більше нової інформації і вимагають більшого зосередження.

Легше буде вчитися тій дитині, у якої добре розвинена пам'ять. Достатній словниковий запас. Для успішного навчання є вміння дитини відповідати на питання, висловлювати свої думки. Передумовою цих вмінь є достатній словниковий запас дитини.

Достатній розвиток м'язів рук, вміння виконувати пальчиками дрібні дії (наприклад, розвиток дрібної моторики рук) буде запорукою того, що дитина легко навчиться писати. Розвивати мислення, увагу, пам'ять, дрібну моторику, розширювати словниковий запас можна і під час спеціальних ігрових занять з малюком (саме гра перетворює нудне навчання на цікаву і захоплюючу гру), і під час щоденного побутового спілкування.

Не менш важливою, ніж інтелектуальна готовність, є емоційно-вольова готовність дитини до навчання. Ця складова включає достатній розвиток волі, послаблення імпульсивних реакцій, вміння керувати своїми емоціями (наприклад, слухати, не перебиваючи).

Емоційно-вольова готовність вважається сформованою, якщо дитина вміє ставити мету, докладати зусилля для реалізації мети, долати перешкоди, виконувати не цікаву, але корисну роботу.

Чи виконує Ваш малюк прості, але постійні доручення (наприклад, поливати квіти)? Або прибирає чи за собою іграшки? Застилає чи свою постіль (хоча б за допомогою дорослих)? Чи не перебиває вас під час розмови? Дайте відповідь на ці прості запитання, ви дізнаєтеся, чи сформована у малюка емоційно вольова готовність.

Наступний компонент – соціальна готовність. Це і бажання спілкуватися, і вміння встановлювати взаємовідносини з однолітками і дорослими, уміння поступатися, підкорятися інтересам дитячої групи, класу, повага до бажань інших людей. Взагалі, дитина поводить з іншими дітьми в школі так, як бачить це і чує вдома.

Тобто, дитина у своїх взаєминах з іншими дітьми є дзеркалом того, які стосунки панують в сім'ї. Саме в родині дитина отримує перші зразки спілкування.

Мотиваційна готовність сформована, якщо у дитини є бажання ходити до школи, є прагнення здобувати знання, дізнаватись нове, цікаве, виконувати нову соціальну роль – роль школяра.

Логічний і математичний компоненти взаємозалежні, оскільки математичні знання засвоюються за допомогою логічних прийомів. Тільки правильно організована діяльність дітей і вихователя в процесі навчання забезпечує достатній рівень логіко-математичного розвитку дітей. Бо кожне логіко-математичне поняття і уміння формується поступово, поетапно на основі виконання математичних і логічних операцій, доступних конкретній групі дітей. Тому, в роботі з логіко-математичного розвитку вихованців, необхідно враховувати послідовність засвоєння ними логічних операцій.

Більша частина математичних операцій здійснюється в кожній віковій групі. Головне при їх виконанні враховувати вікові можливості (послідовність засвоєння логічних операцій) та дотримуватись дидактичних принципів: поетапності, послідовності, системності, доступності.

Забезпечує виконання всіх принципів дидактики в процесі організації логіко-математичного розвитку дітей, додержання певних алгоритмів. Базовий компонент виділяє зокрема, логіко-математичну компетентність, яка передбачає наявність у дітей ряд конкретних умінь: використовувати початкові логічні прийоми, здійснювати вимірювання, обчислення, виявляти цікавість до математичної діяльності та інше [2].

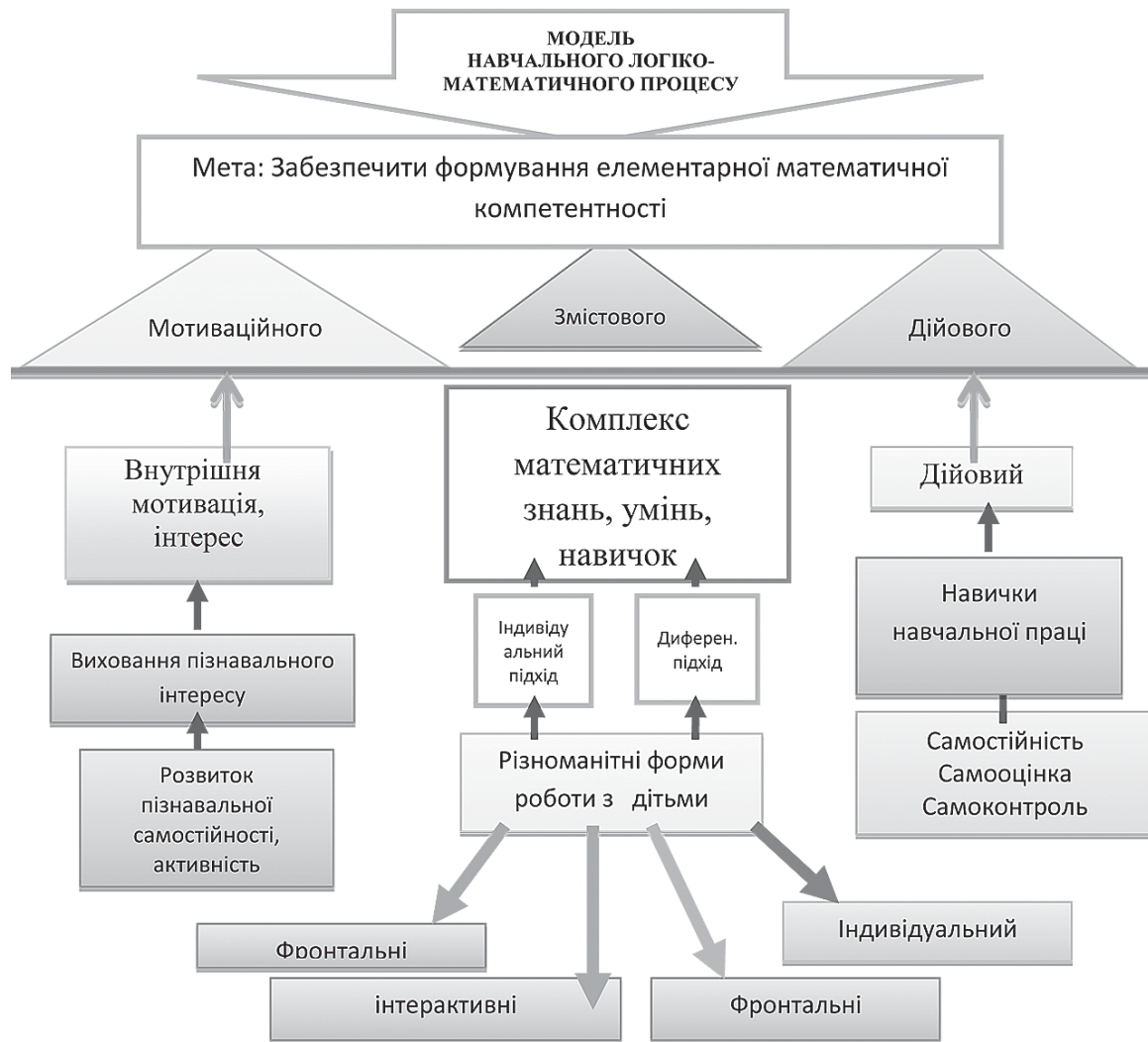
Для розв'язання зазначених завдань варто використати модель навчального логіко-математичного процесу, здійснюваного зі старшими дошкільнятами, вона має забезпечити формування елементарної математичної компетентності, яка складається з трьох основних компонентів: мотиваційного, змістовного, дійового.

Оволодіння цими операціями оптимізує загальний розвиток дітей. Діти мають виявляти ініціативу, творчість, незалежність, елементарну критичність, оптимізм, коли трапляються труднощі, наполегливість, уміння доводити розпочате до кінця, брати на себе відповідальність за допущені помилки.

Висновки. Отже, організація занять логіко-математичного напрямку на основі поєднання трьох зазначених компонентів забезпечує формування у дітей елементарної математичної компетентності, яка виявляється в бажанні виконувати пізнавальні завдання самостійно розмірковувати, прагнути до пошукової діяльності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базова програма «Я у світі» : методичні рекомендації для вихователів ДНЗ / [упоряд. О. Б. Полєвікова]. – Х. : Основа, 2009. – 336 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – №1. – С. 6–19.

3. Баглаєва Н. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільників / Н. І. Баглаєва // Дошкільне виховання. – 1999. – №7. – С. 5–7.

4. Зайцева Л. І. Математична компетентність: диференційований підхід / Л. І. Зайцева // Палітра педагога. – 2004. – №2. – С. 16–17.

5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / [Наук. ред. О. Л. Кононко]. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.

6. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід) / О. Л. Кононко – К. : СтилоС, 2000. – 336 с.

7. Плетеницька Л. С. Логіко-математичний розвиток дошкільників / Л.С. Плетеницька, К.Л. Крутій. – Запоріжжя : ЛПКС, 2002. – 156 с.

8. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник / Т.І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.

9. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 264 с.